

сфері прав людини період до 2020 року [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>

13. Інформація про виконання у 2015 році плану заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року [Електронний ресурс] // МКУ. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245101460

14. Стан реалізації державної політики щодо ромів. Звіт за результатами моніторингу виконання Плану заходів Стратегії захисту та інтеграції ромської національної меншини в українське суспільство до 2020 року. 2015 рік. [Електронний ресурс] // МФ «Відродження». – Режим доступу: http://www.irf.ua/knowledgebase/publications/stan_realizatsii_derzhavnoi_politiki_schodo_romiv/

15. Досвід ромських посередників з України представили в іспанській Севільї [Електронний ресурс] // ГО «Чіриклі». – Режим доступу: <http://chirikli.com.ua/index.php/en/news/item/179-dosvid-romskykh-poserednykiv-z-ukrainy-predstavlyu-v-ispanskii-sevili>

16. Жмурко О. Ромські спільноти починають активніше захищати свої права [Електронний ресурс] // Громадське радіо – Режим доступу: <https://hromadskeaudio.org/programs/hromadska-hvylya/romski-spilnoty-pochynayut-aktyvnishe-zahyshchaty-svoyi-prava-olga-zhmurko>

References

1. Park R. E. Human migration and the marginal man // The American journal of sociology. – 1928. – May. – Number 6 [Електронний ресурс] // Soziologisches Institut. – Режим доступу: http://www.suz.uzh.ch/dam/jcr:fffff-df42-7cac-0000-000032ce5a0d/Park_Marginal_Man.pdf

2. Pro kil'kist' ta sklad naselennja Ukraїny za pidsumkamy Vseukraїns'kogo perepysu naselennja 2001 roku [Електронний ресурс] // ukrncensus. – Режим доступу: <http://2001.ukrncensus.gov.ua/results/general/nationality/>

3. Ukraїns'ke suspil'stvo: monitoryng social'nyh zmin. Zbirnyk naukovykh prac'. Vyp.1 (15). – T.2. Grafiky i tablyci / Golovni redaktory V. M. Vorona, M. O. Shul'ga, in. – Kyi'v: Instytut sociologii' NAN Ukraїny, 2014. – 410 s.

4. Molod' Ukraїny – 2015 / I. Volosevych, S. Gerasymchuk, T. Kostjuchenko [Електронний ресурс] // gfk. – Режим доступу: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_UA.pdf

5. Roms'ki pogromy na Odeshhyini: Hto pershyj kynuv kamin'? [Електронний ресурс] // UP. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2016/08/30/217347/>

6. Prava romiv porushujut'sja bukvat'no z dnja narodzhennja [Електронний ресурс] // Pravozahysnyj fond «Rozvytok». – Режим доступу: <http://rozvytok.org/prava-romiv-bukvatno-porushuyutsya-z-dnya-narodzhennja/>

7. Shkola dlja roms'kyh ditej: laskavo prosymo do getto? [Електронний ресурс] // UP. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2013/08/31/137591/>

8. Zvit pro ocinku stanovyssha romiv v Ukraїni ta vplyvu potochnoi' kryzy (Neoficijnyj pereklad) [Електронний ресурс] // OBSJe. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/odihr/131776?download=true>

9. Pidsumkovyj zvit. Ekspertnyj seminar iz pytan' dostupu romiv v Ukraїni do identyfikacijnyh dokumentiv i svidocstv pro rejestraciju aktiv cyvil'nogo stanu. – Kyi'v, 2015 – 22 s. [Електронний ресурс] // OBSJe. – Режим доступу: <http://www.osce.org/uk/odihr/221216?download=true>

10. Chernivec'ka obl. mizhvidomcha koordynacijno-metodychna rada z pravovoi' osvity naselennja. Golovne terytorial'ne upravlinnja justycii u Chernivec'kij obl. Pravovyj status osib roms'koi' nacional'nosti (metodychni rekomendacii). – Chernivci, 2015. – 10 s. [Електронний ресурс] // chernjust. – Режим доступу: <http://gov.ua/images/file/metodychna%20romy%202.doc>

11. Dotrymannja prav roms'kogo naselennja v dijal'nosti OVS Ukraїny / P. D. Burlachenko, S. M. Jermoshkin, N. V. Kozarenko, in. – Harkiv: Harkivs'kyj instytut social'nyh doslidzhen', 2013. – 76 s.

12. Rozporjadzhennja KMU №1393-г від 23.11.2015 г. Pro zatverdzhennja planu dij z realizacii' Nacional'noi' strategii' u sferi prav ljudyny na period do 2020 roku [Електронний ресурс] // Urjadovyj portal. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248740679>

13. Informacija pro vykonannja u 2015 roci planu zahodiv shhodo realizacii' Strategii' zahystu ta interacii' v ukraїns'ke

suspil'stvo roms'koi' nacional'noi' menshyny na period do 2020 roku [Електронний ресурс] // МКУ. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245101460

14. Stan realizacii' derzhavnoi' polityky shhodo romiv. Zvit za rezul'tatamy monitoryngu vykonannja Planu zahodiv Strategii' zahystu ta integracii' roms'koi' nacional'noi' menshyny v ukraїns'ke suspil'stvo do 2020 roku. 2015 rik. [Електронний ресурс] // MF «Vidrodzhennja». – Режим доступу: http://www.irf.ua/knowledgebase/publications/stan_realizatsii_derzhavnoi_politiki_schodo_romiv/

15. Dosvid roms'kyh poserednykiv z Ukraїny predstavlyu v ispans'kij Sevil'i' [Електронний ресурс] // ГО «Чіриклі». – Режим доступу: <http://chirikli.com.ua/index.php/en/news/item/179-dosvid-romskykh-poserednykiv-z-ukrainy-predstavlyu-v-ispanskii-sevili>

16. Zhmurko O. Roms'ki spil'noty pochynajut' aktyvnishe zahyshhaty svoi' prava [Електронний ресурс] // Gromads'ke radio – Режим доступу: <https://hromadskeaudio.org/programs/hromadska-hvylya/romski-spilnoty-pochynayut-aktyvnishe-zahyshchaty-svoyi-prava-olga-zhmurko>

Bakalchuk V. O., Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D), Senior Research Officer the National Institute For Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), vlada.bak@gmail.com

Overcoming marginalization in of the Ukrainian society (by the example of the Roma issues)

The article substantiates the thesis that the marginalization of certain ethnic groups in a society is the major source of stereotypes, xenophobia, and intolerance. The analysis is carried out by the example of the integration problem of the Roma community in Ukraine. The measure to overcome the marginalization of the Roma community in Ukrainian society are proposed.

Keywords: marginalization, Ukrainian society, Roma community.

***

УДК 323.28

Балацька О. Б., кандидат політичних наук, докторант кафедри політології та правознавства, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (Україна, Старобільськ), balatskaya@ukr.net

ТЕРОРИЗМ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ¹

Досліджено тенденції та особливості сучасного тероризму. Актуалізація проблеми тероризму та інших асиметричних та іррегулярних загроз є одним із деструктивних наслідків глобалізаційних процесів. Найсучаснішою формою тероризму виступає транснаціональний тероризм, якому властивий транскордонний характер, мережева організація і відсутність територіальної локалізації. Головними тенденціями сьогодення є зростання кількості терористичних організацій, переважна більшість з яких є ісламістськими, а також розширення території розповсюдження тероризму. Разом із цим спостерігається стрімке збільшення кількості терактів і жертв терористичних атак. Найнебезпечнішими терористичними організаціями є ісламістські радикальні угруповання «Ісламська держава» і «Боко Харам». Рутиніза діяльність цих суб'єктів в останні роки значно активізувалася. Вони відповідалі за більшість смертоносних терактів сучасності.

Ключові слова: транснаціональний тероризм, глобалізація, іррегулярний конфлікт, ісламізм, «Ісламська держава», «Боко Харам».

Тероризм – одна з найактуальніших проблем сьогодення. Активізація тероризму є відбиттям загальносвітової тенденції розповсюдження політичного насилля. Деструктивні наслідки глобалізації, геополітична нестабільність, глибокі цивілізаційні протиріччя виступають базовими чинниками ескалації політичних конфліктів у сучасному світі. Політичне насилля еволюціонує разом із суспільно-політичним середовищем, що проявляється в актуалізації певних

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф–71

його типів і проявів. Так, особливого поширення набувають неконвенційні форми збройного протистояння, асиметричні та іррегулярні загрози, конфлікти низької і середньої інтенсивності, локальні й обмежені війни тощо. Однією з таких новітніх загроз, що отримала надзвичайного розповсюдження у XXI столітті, є глобальний тероризм.

Проблемі поширення терористичної загрози приділяють значну увагу як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. До питань сутності сучасного тероризму, його специфіки, чинників розповсюдження звертаються такі провідні вчені сучасності, як С. Гантінгтон, Б. Гофман, Б. Дженкінс, В. Лакер, П. Уілкінсон, Ф. Фукуяма, К. Хіршман, А. Шмід та інші. Серед українських науковців дослідженню передумов і факторів поширення тероризму в світі і в Україні, його форм і засобів, заходів контртерористичної діяльності присвячують свої праці О. Бантишев, В. Белянська, В. Глушков, В. Гришук, В. Смельянов, А. Коростилєнко, С. Кузнєченко, Б. Леонов, О. Поппер, Л. Сукмановська, С. Телешун, Б. Щур, Л. Яковлева. Проблема міжнародного тероризму, його розповсюдження в умовах глобальних соціально-політичних трансформацій висвітлюється в працях Р. Войтович, Ю. Гуленко, Л. Дунаєвої, В. Канціра, В. Ліпкана, В. Мандрагелі, І. Пронози, К. Тимінської, А. Фоменко, Н. Чеботарьової, І. Шкурата та інших науковців.

Метою статті є дослідження тенденцій і специфічних особливостей сучасного тероризму в світі, що глобалізується.

Практика контртерористичної боротьби свідчить про те, що сучасний тероризм виходить за межі традиційних загроз. Сучасні дослідники характеризують тероризм як форму іррегулярних конфліктів або прояв іррегулярних військових дій. Як зазначає російський фахівець з військової та національної безпеки Р. Арзуманян, проти супротивника, що користується іррегулярними методами боротьби в глобальному контексті, конвенційні методи забезпечення національної безпеки є неефективними і можуть призводити до непередбачуваних наслідків. Адже, «на відміну від географічно обмежених повстанців минулого, міжнародні терористичні угруповання в XXI столітті можуть діяти в глобальному масштабі й наносити удари практично всюди» [2, с. 28]. Отже, світ у XXI столітті зіткнувся з новітніми іррегулярними, асиметричними загрозами, джерелами яких виступають, насамперед, недержавні мережі транснаціональних терористичних організацій, організованої злочинності, інші іррегулярні утворення. Такі мережеві актори є настільки потужними, що здатні впливати на баланс сил як на регіональному, так і на глобальному рівнях.

Сучасний тероризм має суттєві відмінності від традиційних його форм. Так, разом із внутрішнім (державним) тероризмом, що являє собою різновид внутрішньополітичного протистояння в межах кордонів однієї держави, дослідники вказують на значну актуалізацію його глобальних проявів, таких як міжнародний і транснаціональний тероризм. Іноді дані поняття використовуються як синоніми, але ряд дослідників відокремлюють їх один від одного. Так, відомий український політолог С. Телешун, поряд із внутрішнім, виокремлює транснаціональний і

міжнародний тероризм. Транснаціональний тероризм визначається ним як «...дії громадян однієї держави проти співвітчизників на території інших держав», тоді як міжнародний тероризм він характеризує як дії єдиних чи змішаних за національним складом груп проти будь-яких осіб на території третіх країн [9, с. 164].

Інше тлумачення основних форм сучасного тероризму наводить український науковець Р. Войтович. На її думку, глобальний тероризм також реалізується на двох рівнях – міжнародному і транснаціональному. При цьому, міжнародний тероризм характеризується тим, що «виходить за межі локальних конфліктів» і має на увазі взаємодію локальних терористичних груп різних держав. Особливістю транснаціонального тероризму є його транскордонний, детериторіальний характер. Відсутність територіальної локалізації сприяє формуванню єдиної транснаціональної мережі терористичних осередків [3, с. 9–10].

Тенденцію стрімкого розповсюдження тероризму пов'язують із глобалізацією. Адже становлення сучасного тероризму виступає одним із деструктивних наслідків глобалізаційних процесів. Однією з основних передумов активізації терористичних організацій по всьому світу є дисбаланс економічного розвитку і розподілу ресурсів у світових масштабах.

Сучасні вчені, характеризуючи протиріччя і виклики глобалізації, зазначають, що глибокий розкол суспільства на «золотий» і «злиднений» мільярди, що притаманний сучасному світові, згодом ще більше поглиблюється. Розрив у доходах населення збільшився з 13:1 у 1960 році до 74:1 у 90-х роках XX століття. В умовах абсолютних злиднів проживає близько 1,3 млрд. чоловік, які користуються менш ніж 1,5% світового прибутку. Конкретним соціально-економічним проявом такого дисбалансу є те, що близько мільярда людей у світі відірвані від продуктивної праці, а саме – 250 млн є безробітними, а понад 900 млн. – частково зайнятими. Велика кількість цих людей долучається до кримінальної та асоціальної діяльності [5, с. 114].

Найгірша соціально-економічна ситуація спостерігається в країнах Півдня, особливо Південної Азії і Субсахарської Африки, що корелює з високими показниками політичного насилля (в тому числі тероризму) в цих регіонах. Так, «від хронічного недоїдання страждає 43% населення Африки на південь від Сахари. Середня тривалість життя африканця рідко перевищує 50 років. Кількість політичних емігрантів і жертв міжетнічних конфліктів збільшилася з восьми мільйонів наприкінці 70-х років до 23 млн. чоловік у середині 90-х років. Ще 26 млн. чоловік стало внутрішніми переселенцями, і кількість їх продовжує зростати» [5, с. 114].

Рівень терористичної загрози прямо пов'язаний із поширенням політичного насилля на державному чи регіональному рівні. Згідно з дослідженнями Інституту економіки і миру, висока терористична активність, як правило, спостерігається в тих країнах, де актуальними є й інші форми політичного насилля – державний терор, внутрішній або зовнішньополітичний збройний конфлікт, обмеження свобод і систематичні порушення прав людини, дискримінація, а також наявна політична нестабільність і відсутність поваги до міжнародних організацій [13, с. 5].

Ключовою ознакою глобального розповсюдження тероризму є постійне швидке збільшення кількості терористичних організацій. Наприклад, список іноземних терористичних організацій Бюро по боротьбі з тероризмом Держдепартаменту США, щорічно поповнюється і на даний момент містить 60 суб'єктів [12]. Цей список ведеться з 1997 року і за час його існування з нього було виключено лише 12 угруповань. Зараз до списку внесені найнебезпечніші терористичні організації світу – «Аль-Каїда», «Ансар аль-Дін», «Ансар аль-Шарія», «Боко Харам», «Джундалла», «Індійські моджахеди», «Ісламська держава Іраку та Леванту», «Палестинський ісламський джихад», «Рада моджахедів шури в околицях Єрусалиму», «Техрік-е Талібан Пакистан», «Тигри звільнення Таміл-Ілама», «Фронт ан-Нусра», ХАМАС, «Харакаташ-Шабаб», «Хізбалла» та багато інших. В останні два роки до списку були долучені такі угруповання, як «Джайш Ріджал аль-Тарік аль-Накшбанді», «ІДІЛ-Лівія», «ІДІЛ-Хорасан», «Аль-Каїда на Індійському субконтиненті».

Власні «чорні списки» заборонених організацій мають й інші провідні країни світу – Австралія, Велика Британія, Індія, Канада, Росія. Так, один із найбільших переліків терористичних груп належить Великій Британії. Станом на липень 2016 року до нього входять 70 міжнародних організацій, що заборонені відповідно до Закону про боротьбу з тероризмом 2000 року, і 14 північноірландських угруповань, тоді як у 2010 році він містив лише 55 суб'єктів [15]. Також подібні списки складають міжнародні організації. Наприклад, санкційний перелік щодо ІДІЛ (ДАШ) і «Аль-Каїди» Ради Безпеки ООН на 25 жовтня 2016 року включає 255 фізичних і 75 юридичних осіб. Список Євросоюзу містить десять фізичних осіб і 22 організації та групи [11; 14].

Але, незважаючи на зростання уваги міжнародного співтовариства до проблеми глобального поширення тероризму, єдиний список терористичних організацій відсутній. Цезначно ускладнює координацію зусиль із боротьби з тероризмом та не виключає можливості політизації процесу прийняття рішень щодо внесення (чи невнесення) тих чи інших угруповань до «чорних списків».

Збільшення кількості терористичних організацій супроводжується значною активізацією їхньої діяльності. Згідно з Глобальним індексом тероризму терористична активність у 2014 році підвищилася на 80%, досягнувши рекордно високого рівня. З початку XXI століття смертність від тероризму зросла в дев'ять разів – з 3329 чоловік у 2000 році до 32685 чоловік у 2014 році. А найбільш стрімке збільшення кількості смертей відбулося з 2013 по 2014 роки, адже у 2013 році від тероризму загинуло майже вдвічі менше людей – 18111 чоловік. При цьому значно почастишали випадки загибелі приватних осіб – на 172%. У цілому за останні 15 років відбулося більш ніж 61 тис. терористичних актів, які унесли понад 140 тис. життів [13, с. 4, 33].

Активізація тероризму супроводжується розширенням території його розповсюдження. Так, у 2014 році з 162 країн терористичні інциденти відбулися в 93 (у 2013 році – у 88 країнах). У 67 з цих країн теракти спричинили людські жертви. Також зросла кількість держав з високим рівнем тероризму. Країн, в яких

кількість жертв тероризму перевищила 500 осіб, стало більше на 120% (з п'яти країн у 2013 році до 11 країн у 2014 році). Водночас найбільша терористична активність традиційно сконцентрована лише в декількох країнах, які, у зв'язку з цим, є найнебезпечнішими державами сучасності. До них відносяться Афганістан, Ірак, Нігерія, Пакистан і Сирія. У 2014 році у цих країнах сталося 57% терактів і 78% смертей від тероризму [8; 13, с. 4].

Незважаючи на активну антитерористичну політику провідних країн світу, найкрупніші терористичні організації мають власні зони впливу в найбільш небезпечних регіонах – ряді країн Близького Сходу, Субсахарської Африки, Центральної і Південної Азії. Так, зона впливу «Аль-Каїди», одного з найпотужніших терористичних угруповань у світі, простягається від Західної Африки і Близького Сходу до Південно-Східної Азії. Значний вплив в Афганістані зберігає «Талібан». В Пакистані діє близько 35 радикальних ісламістських груп, зокрема, пакистанські таліби «Техрік-е Талібан Пакистан», «Лашкар-е-джангві» та інші. Пакистанські й афганські терористичні угруповання тісно пов'язані між собою і координують свої дії. Саме поблизу афгансько-пакистанського кордону відбуваються найінтенсивніші терористичні атаки, в більшості з яких беруть участь таліби. Палестинська ісламістська організація ХАМАС контролює сектор Газа. Зона впливу шийтської організації «Хезболли» охоплює Ліван. У Сомалі активно діють терористи «Аш-Шабаб». Великі території Нігерії опинилися в зоні руйнівної діяльності «Боко Харам». Терористи «Ансар ад-Дін» прагнуть контролювати північно-східні райони Малі. «Ісламська держава» надзвичайно активна в Іраку та Сирії [2, с. 23; 13, с. 23].

Особливо високий рівень тероризму спостерігається в Нігерії та Іраку. На ці країни припадає понад 50% смертей від тероризму. Найбільш стрімке зростання терористичної активності, а разом з цим і кількості жертв, відбувається в Нігерії, де активно діють дві з п'яти найнебезпечніших терористичних організацій – «Боко Харам» і бойовики фулані. В цій країні смертність від тероризму в 2014 році зросла на 300% від рівня 2013 року – до 7512 жертв. А за кількістю викрадених Нігерія посіла друге після Іраку місце (1298 чоловік). Однак країною з найбільшим рівнем тероризму продовжує залишатися Ірак, на який поширюється зона впливу «Ісламської держави». Смертність від тероризму тут досягає рекордно високих рівнів окремої країни показників. Так, у 2014 році жертвами терористів у цій країні стали 9929 чоловік, що на 55% більше ніж у попередньому році [8; 13, с. 4, 14].

Найнебезпечнішими терористичними угрупованнями сучасності є ісламістські організації «Боко Харам» та «Ісламська держава». На рахунок цих угруповань – найбільша кількість терактів і жертв, а їхня діяльність в останні роки позначилася значною активізацією. «Ісламська держава» і «Боко Харам» мають багато спільного в релігійних та ідеологічних питаннях, цілях і засобах боротьби. Так, у 2015 році «Боко Харам» присягнула на вірність «Ісламській державі», відтоді отримавши назву «Західноафриканська провінція Ісламської держави». Разом ці організації несуть відповідальність за 51% усіх смертей від тероризму [13, с. 4].

Найбільш смертоносною терористичною організацією сучасності визнана «Боко Харам». Це найвпливовіше угруповання не тільки в Нігерії, а й в усьому західноафриканському регіоні, від терактів якого постійно страждають також сусідні з Нігерією держави – Чад, Нігер, Камерун. Зараз «Боко Харам» визнана терористичною організацією більшістю країн і міжнародних організацій. Так, у 2013 році вона була включена до «чорних списків» США і Великої Британії, а в 2014 році внесена до санкційного переліку Ради Безпеки ООН. У 2014 році загальна кількість жертв цього угруповання у порівнянні з попереднім роком зросла на 317% – до 6644 осіб (77% з яких – мирні жителі). Усього з 2009 року в Нігерії бойовиками «Боко Харам» було вбито понад 20 тис. людей, 2,5 млн. стали внутрішньо переміщеними особами, а 200 тис. – біженцями [8; 13, с. 4].

«Боко Харам» відома масовими вбивствами і викраденнями людей, знищенням цілих населених пунктів. Наприклад, у результаті нападу на нігерійське місто Бага, що відбулося у січні 2015 року, було знищено близько 2 тис. місцевих жителів. Широкий розголос отримало викрадення 276 школярок у місті Чібок (Нігерія) у квітні 2014 року. Особливо часто жертвами викрадень стають жінки. Загалом з 2012 року бойовики викрали не менше 2 тис. жінок і дівчаток. Терористи «Боко Харам» вдаються до найжорстокіших методів. Для здійснення терактів часто використовуються діти. Так, з січня 2014 по лютий 2016 року кожний п'ятий теракт цього угруповання був скоєний дитиною–смертником: 17 терактів у Нігерії, 21 – у Камеруні та два – в Чаді [4;7; 10].

Активізація терористичної діяльності «Боко Харам» і перетворення її на транснаціональну терористичну організацію відбулися після вбивства в 2009 році її засновника Мохаммеда Юсуфа, ліквідації арештів великої кількості його прибічників, у результаті чого її лідером став – Абубакар Шекау. Відтоді бойовики «Боко Харам» змінили традиційну тактику поодиноких терактів і почали вдаватися до масових убивств мирних громадян і масштабних військових дій із захопленням населених пунктів. Чисельність «Боко Харам», за різними джерелами, складає від 4 до 9 тис. бойовиків. В її лавах – вихідці з Нігерії, Камеруну, Чаду, Нігеру, Мавританії, Сомалі та Судану. Зараз «Боко Харам» активно співпрацює з рядом впливових терористичних організацій – «Ісламською державою», «Аль-Каїдою», сомалійськими терористами «Аш-Шабаб» [8].

Ще однією організацією, руйнівна діяльність якої останнім часом набула величезних масштабів, стало терористичне угруповання сунітського напрямку «Ісламська Держава» (попередня назва – «Ісламська держава Іраку та Леванту»). Зона впливу «Ісламської держави» розповсюджується на ряд провінцій Іраку та Сирії. «Ісламська держава», кількість членів якої зараз становить близько 2500 осіб, є однією з найжорстокіших терористичних організацій сучасності. У 2014 році від рук терористів «Ісламської держави» загинуло 6073 людини, завдяки чому ця організація зайняла друге після «Боко Харам» місце за кількістю жертв тероризму. На рахунок «Ісламської Держави» також як мінімум 20 тис. смертей, що сталися під час бойових дій [1, с. 10; 13, с. 4].

Метою «Ісламської держави», як і «Боко Харам», є утворення єдиного інтернаціонального халіфату на засадах жорсткого шариату на підконтрольних їй територіях. Терористи «Ісламської держави» вкрай нетерпимо ставляться до будь-яких проявів нелояльності і жорстоко карають тих, хто не згоден з їхньою політикою або порушує встановлені ними закони. За словами журналістки Сари Бірк, яка досліджує діяльність «Ісламської держави» в Сирії, своє головне завдання терористи вбачають не в поваленні режиму Башара Асада, а саме у «встановленні власного правління і завоюванні території», шляхом утворення зони виключного впливу, що супроводжується витісненням, захопленням або знищенням усіх, хто відмовляється приєднатися до них, включаючи журналістів та співробітників гуманітарних організацій [1, с. 10].

«Ісламська держава» та афілійовані з нею терористичні організації відповідальні за цілий ряд найжорстокіших терактів сучасності, кількість жертв кожного з яких складає десятки чи сотні осіб. Серед них – «синхронні» теракти в Кувейті, Сомалі, Тунісі та Франції 26 червня 2015 року, серії терактів у Парижі 7 – 9 січня та 13–14 листопада 2015 року, теракт у столиці Ємену Сані 20 березня 2015 року, теракти в Багдаді 12, 17 травня і 3 липня 2016 року, масове вбивство в Орландо (США) 12 червня 2016 року, теракт у Ніцці 14 липня 2016 року та багато інших. Досить часто терористи «Ісламської держави» вдаються до публічних страт. Тільки за 2015 рік кількість страчених на опублікованих відеозаписах склала близько 5000 осіб [6].

Сучасний тероризм, у певному сенсі, є продуктом глобалізації. У ХХІ столітті він набув транскордонного, мережевого характеру. Головною тенденцією терористичної активності є її активізація, що виражається в зростанні кількості терористичних організацій, розширенні географії тероризму, збільшенні кількості терактів і жертв від них. Переважна більшість сучасних терористичних організацій є ісламістськими, найбільш руйнівний характер серед яких має «Ісламська держава» і «Боко Харам». Ці угруповання поєднують тісні взаємозв'язки, єдина релігійно–ідеологічна платформа, схожі методи терористичної діяльності. Ісламістський характер сучасного тероризму відбивається також на територіальному поширенні терористичної активності, адже країнами з найвищим рівнем терористичної загрози вже тривалий час залишається низка мусульманських країн Близького Сходу, Африки і Центральної та Південної Азії.

Список використаних джерел

1. Арзуманян Р.В. Иррегулярные конфликты. Ближний Восток/ Р.В.Арзуманян, А.А.Акопян. – М.: АНО ЦСОиП, 2014. – 90с.
2. Арзуманян Р.В. Стратегия иррегулярной войны: теория и практика применения / Р.В.Арзуманян ; под общ.ред. А.Б. Михайловского. – М.: АНО ЦСОиП, 2015. – 334с.
3. Войтович Р. Глобальний тероризм як виклик суспільному розвитку/ Р. Войтович // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2010. – №4. – С.5–17.
4. Вторая годовщина трагедии в Чибок: родители похищенных «Боко харам» школьников все еще ждут своих девочек домой [Электронный ресурс]// Euronews: [сайт]. – Режим доступа: <http://ru.euronews.com/2016/04/14/the-second-anniversary-of-the->

kidnapping-by-boko-haram-of-the-chibok-girls (дата обращения: 21 ноября 2016). – Загл. с экрана.

5. Глобальное сообщество: картография постсовременного мира / Рук.проекта, сост. и отв. ред. А.И.Некlessа. – М.: Вост. лит., 2002. – 463с.

6. Зачем ИГИЛ взрывает европейские столицы [Электронный ресурс] // Вести: [сайт]. – Режим доступа: <http://reporter.vesti-ukr.com/metko/25152-zachem-igil-vzryvaet-evropejskie-stolicy.html> (дата обращения: 21 ноября 2016). – Загл. с экрана.

7. Каждый пятый теракт «Бoko Харам» в четырех африканских странах совершает ребенок [Электронный ресурс] // УНИАН: [сайт]. – Режим доступа: <http://www.unian.net/world/1317454-kajdyiy-pyatyiy-terakt-boko-haram-v-chetyreh-afrikanskih-stranah-sovershaet-rebenok-yunisef.html> (дата обращения: 21 ноября 2016). – Загл. с экрана.

8. Радикальный исламизм в Африке южнее Сахары [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://russiancouncil.ru/extremism-africa> (дата обращения: 20 ноября 2016). – Загл. с экрана.

9. Телешун С. Сучасний тероризм – українські реалії / С.Телешун // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С.163–169.

10. Хроніка подій 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/td.pl?Year=2015> (дата звернення: 20 листопада 2016). – Назва з екрану.

11. Council Decision (CFSP) 2016/1136 of 12 July 2016 updating the list of persons, groups and entities subject to Articles 2, 3 and 4 of Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism, and repealing Decision (CFSP) 2015/2430 [Electronic resource] // EUR-Lex: [website]. – Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016D1136> (accessed 20 November 2016). – Title from the screen.

12. Foreign Terrorist Organizations [Electronic resource] // U.S. Department of State: [official website]. – Available at: <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm> (accessed 19 November 2016). – Title from the screen.

13. Global Terrorism Index 2015 [Electronic resource] / The Institute for Economics and Peace. – Available at: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-Global-Terrorism-Index-Report.pdf> (accessed 19 November 2016). – Title from the screen.

14. ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions List [Electronic resource] // United Nations Security Council: [official website]. – Available at: https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1267/aq_sanctions_list (accessed 20 November 2016).

15. Proscribed Terrorist Organisations [Electronic resource] / Home Office // GOV.UK [official website]. – Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations-2> (accessed 20 November 2016). – Title from the screen.

References

1. Arzumjan R. V. Irreguljarnye konflikty. Blizhnij Vostok / R. V. Arzumjan, A. A. Akopjan. – М.: АНО CSOIP, 2014. – 90 с.
2. Arzumjan R. V. Strategija irreguljarnoj vojny: teorija i praktika primenenija / R. V. Arzumjan ; pod obshh. red. A. B. Mihajlovskogo. – М.: АНО CSOIP, 2015. – 334 с.
3. Vojtovich R. Global'nij terorizm jak viklik suspil'nomu rozvitku / R. Vojtovich // Visnik Nacional'noi akademii derzhavnogo upravlinnja pri Prezidentovi Ukraïni. – 2010. – №4. – С.5–17.
4. Vtoraja godovshhina tragedii v Chiboke: roditeli pohishennyh «Boko haram» shkol'nic vse eshhe zhdu svoih devochek domoj [Jelektronnyj resurs] // Euronews: [sajt]. – Rezhim dostupa: <http://ru.euronews.com/2016/04/14/the-second-anniversary-of-the-kidnapping-by-boko-haram-of-the-chibok-girls> (data obrashhenija: 21 nojabrja 2016). – Zagl. s jekrana.
5. Global'noe soobshhestvo: kartografiya postsovremennogo mira / Ruk. proekta, sost. i отв. red. A. I. Neklessa. – М.: Vost. lit., 2002. – 463 с.
6. Zachem IGIL vzryvaet evropejskie stolicy [Jelektronnyj resurs] // Vesti: [sajt]. – Rezhim dostupa: <http://reporter.vesti-ukr.com/metko/25152-zachem-igil-vzryvaet-evropejskie-stolicy.html> (data obrashhenija: 21 nojabrja 2016). – Zagl. s jekrana.
7. Kazhdyj pjatyj terakt «Boko Haram» v chetyreh afrikanskih stranah sovershaet rebenok [Jelektronnyj resurs] // UNIAN: [sajt]. – Rezhim dostupa: <http://www.unian.net/world/1317454-kajdyiy-pyatyiy-terakt-boko-haram-v-chetyreh-afrikanskih-stranah-sovershaet-rebenok-yunisef.html> (data obrashhenija: 21 nojabrja 2016). – Zagl. s jekrana.

sovershaet-rebenok-yunisef.html (data obrashhenija: 21 nojabrja 2016). – Zagl. s jekrana.

8. Radikal'nyj islamizm v Afrike juzhnee Sahary [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <http://russiancouncil.ru/extremism-africa> (data obrashhenija: 20 nojabrja 2016). – Zagl. s jekrana.

9. Teleshun S. Suchasnyj terorizm – ukrai'ns'ki realii' / S. Teleshun // Politychnyj menedzhment. – 2005. – №1. – С.163–169.

10. Hronika podij 2015 roku [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupa: <http://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/td.pl?Year=2015> (data zvernennja: 20 lystopada 2016). – Nazva z ekranu.

11. Council Decision (CFSP) 2016/1136 of 12 July 2016 updating the list of persons, groups and entities subject to Articles 2, 3 and 4 of Common Position 2001/931/CFSP on the application of specific measures to combat terrorism, and repealing Decision (CFSP) 2015/2430 [Electronic resource] // EUR-Lex: [website]. – Available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016D1136> (accessed 20 November 2016). – Title from the screen.

12. Foreign Terrorist Organizations [Electronic resource] // U.S. Department of State: [official website]. – Available at: <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/123085.htm> (accessed 19 November 2016). – Title from the screen.

13. Global Terrorism Index 2015 [Electronic resource] / The Institute for Economics and Peace. – Available at: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/2015-Global-Terrorism-Index-Report.pdf> (accessed 19 November 2016). – Title from the screen.

14. ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions List [Electronic resource] // United Nations Security Council: [official website]. – Available at: https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1267/aq_sanctions_list (accessed 20 November 2016).

15. Proscribed Terrorist Organisations [Electronic resource] / Home Office // GOV.UK [official website]. – Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations-2> (accessed 20 November 2016). – Title from the screen.

Balatska O. B., candidate of political sciences, doctoral candidate of department of political science and jurisprudence, State establishment «Luhansk Taras Shevchenko National University» (Ukraine, Starobilsk), balatskaya@ukr.net

Terrorism in the context of globalization: current trends

The article explores the trends and characteristics of modern terrorism. Actualization of terrorism and other asymmetric and irregular threats is one of the destructive effects of globalization. The latest form of terrorism is transnational terrorism, which is inherent cross-border nature, network organization and no territorial location. The main trends today is the increasing number of terrorist organizations, most of which is Islamist, and also the expansion of the territory of dissemination terrorism. At the same time there is a rapid increase in the number of terrorist attacks and their victims. The most dangerous Islamist terrorist organizations are radical grouping Islamic State and Boko Haram. Destructive activity of these entities has intensified in recent years. They are responsible for the most deadly terrorist attacks of modernity.

Keywords: transnational terrorism, globalization, irregular conflict, Islamism, Islamic State, Boko Haram.

***

УДК 130.2+37.0

Захаренко К.,
здобувач, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
zhzhkhot@gmail.com

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І РУХІВ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасне життя суспільства неможливе без інформації та її функціонування в своєрідному міжнародному, національному, регіональному і місцевому інформаційному просторі. Цьому сприяє насамперед розвиток Інтернету, який не має державних та національних меж, об'єднуючи суб'єктів і створюючи матеріально-технічне й інтелектуальне середовище для обміну інформацією. Водночас завдяки активності користувачів утворюється поле інформаційної безпеки. Участь у його утворенні і функціонуванні беруть не тільки окремі громадяни, але й громадські організації та рухи, оскільки